

De lezingen van *terug* en *back*: een corpusonderzoek

Lenneke de Jong (3851656)
Taal- en Cultuurstudies
Hoofdrichting Taal en Ontwikkeling
Bachelorscriptie Taalwetenschap
Begeleider: Joost Zwarts
Tweede beoordelaar: Bert Le Bruyn
Universiteit Utrecht

Samenvatting. In deze scriptie geef ik aan de hand van corpusonderzoek een overzicht van de verschillen tussen de lezingen of senses van het Nederlandse bijwoord *terug* en het Engelse bijwoord *back* door middel van een semantic map. Deze woorden en hun senses zijn gerelateerd aan het Engelse *again* en het Duitse *wieder*, waar al veel over is geschreven. Er is echter nog niet veel bekend over de senses van de woorden *terug* en *back*. Ik heb een sample verzameld van deze woorden in het Corpus Hedendaags Nederlands en het British National Corpus, en heb deze voorbeelden geanalyseerd aan de hand van de senses die Zwarts (2014) geeft voor *terug*. Daarbij heb ik gevonden dat *back* de *repetitive sense* niet kent, maar wel een sense heeft die Zwarts niet noemt: de *before-located sense*. Daarnaast zijn er kleine verschillen in het gebruik van de senses die deze woorden wel delen, waarvan de belangrijkste is dat de *rearward sense* in het Engels productiever is.

Abstract. In this thesis I use corpus research to give an overview of the differences between the senses of the Dutch adverb *terug* and the English adverb *back*, visualizing them through a semantic map. These words and their senses are related to English *again* and German *wieder*, which are already researched thoroughly. However, there is not much known about the senses of the words *terug* and *back*. I collected a sample of these words in the Corpus Hedendaags Nederlands and the British National Corpus, and analyzed these examples using the senses that Zwarts (2014) found for the word *terug*. I found that *back* lacks the *repetitive sense*, but does have a sense that Zwarts does not mention: the *before-located sense*. Furthermore, there are small differences in the use of the senses that these words do share, most importantly the *rearward sense* being more productive in English.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Theoretisch kader.....	4
3. Onderzoeksvraag.....	13
4. Methode.....	14
5. Resultaten.....	14
5.1 De senses van <i>terug</i>	14
5.2 De senses van <i>back</i>	15
5.3 De verschillen tussen de senses van <i>terug</i> en <i>back</i>	16
6. Conclusie.....	18
7. Discussie.....	18
8. Referenties.....	19

1. Inleiding

Het vertalen van woorden lijkt op het eerste gezicht heel simpel: een woord in de ene taal heeft een corresponderend woord in de andere taal die exact hetzelfde betekent, en die twee woorden zijn dus direct inwisselbaar. Dit is echter lang niet altijd zo. Veel woorden zijn polyseem, wat betekent dat een woord een bepaalde groep concepten of betekenissen, senses, beslaat die onderling met elkaar verbonden zijn (Cruse, 2011). Maar niet elke taal verbindt deze verschillende concepten op dezelfde manier aan woorden. Zo kan het Nederlandse woord “ijs” zowel verwijzen naar bevroren water, roomijs, yoghurtijs en een waterijsje, terwijl het Engels voor deze concepten allemaal andere woorden heeft: respectievelijk *ice*, *ice cream*, *frozen yoghurt* en een *popsicle*. Dit geldt natuurlijk niet alleen voor zelfstandige naamwoorden, ook andere woordgroepen zoals bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden worden door verschillende talen op verschillende manieren aan concepten verbonden, waardoor een woord in de ene taal niet exact dezelfde verzameling senses of lezingen beslaat als een woord in de andere taal.

Dit is echter niet alleen belangrijk voor het vertalen van woorden; de manier waarop verschillende talen woorden verbinden aan senses zegt iets over hoe talen lexicaal kunnen verschillen. Daarnaast zegt het iets over hoe taal en denken met elkaar verbonden zijn. Een voorbeeld hiervan is hoe concepten van tijd en ruimte verbonden worden aan woorden: dit zegt iets over hoe we tijd en ruimte conceptualiseren, namelijk aan de hand van ons menselijke wereldbeeld waarin een mens rechtop loopt en vooruit loopt (Allan, 1995). Daarom is het interessant om te onderzoeken hoe dit soort woorden in verschillende talen aan bepaalde senses verbonden worden.

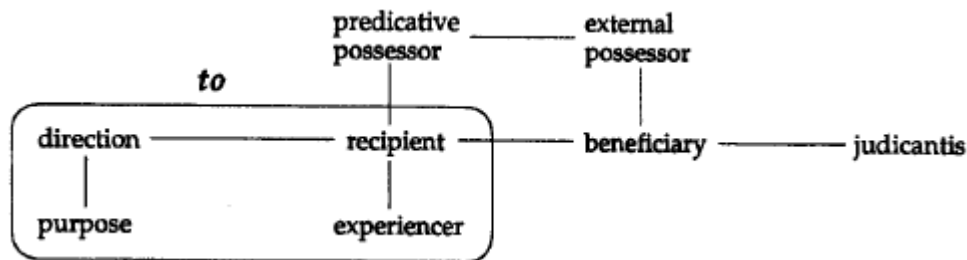
In deze scriptie zal ik me focussen op het Nederlandse bijwoord *terug* en het Engelse bijwoord *back*, die in veel gevallen een directe vertaling van elkaar zijn. De vraag is echter of deze twee woorden wel exact dezelfde senses hebben, of dat hier verschillen tussen zitten. Dat is dan ook de vraag die centraal zal staan in deze scriptie.

De structuur van deze scriptie is als volgt. In het tweede hoofdstuk zal ik het theoretisch kader verder uitwerken, in hoofdstuk drie zal ik de onderzoeksvraag verder uitwerken en in het vierde hoofdstuk zal ik de methode beschrijven die ik ga gebruiken om de onderzoeksvraag te beantwoorden. In hoofdstuk vijf zal ik de resultaten bespreken, in het zesde hoofdstuk de conclusie en vervolgens in hoofdstuk zeven de discussie.

2. Theoretisch kader

Als een woord verschillende semantisch aan elkaar gerelateerde senses heeft, is er sprake van polysemie. Een voorbeeld hiervan is het woord *tak*: in “de tak van een boom” en “semantiek is een tak van de linguïstiek” heeft *tak* duidelijk een andere betekenis, maar deze twee betekenissen zijn wel aan elkaar gerelateerd (Cruse, 2011). De linguïstiek wordt in de tweede zin geconceptualiseerd als een boom met takken, waardoor *tak* hier naast de letterlijke sense ook een abstracte sense krijgt. Volgens Cruse (2011) zijn er verschillende manieren waarop senses aan elkaar gerelateerd kunnen zijn: door middel van metaforen en metonymia, maar ook bijvoorbeeld autohyponymie en automeronymie. Een voorbeeld van het eerste is *hond*, waarbij *hond* zowel naar een mannetjeshond als een hond in het algemeen kan verwijzen. Automeronymie lijkt erg op autohyponymie, maar verwijst in plaats van naar een subtype naar een subgedeelte. Het woord *deur* bijvoorbeeld kan verwijzen naar de hele deur, inclusief de plek in de muur waar de deur zit, maar het kan ook verwijzen naar alleen de opening of alleen het paneel zelf. Daarnaast zijn er ook senses die niet onder al deze vormen van polysemie vallen, bijvoorbeeld *maand*, wat zowel kan verwijzen naar een kalendermaand als elke willekeurige periode van ongeveer 4 weken.

Een manier om de verbinding tussen senses te laten zien, en daarmee de verbinding van woorden aan concepten, is door middel van *semantic maps*. Zo'n semantic map is een netwerk van verschillende senses dat laat zien op welke manier deze senses aan elkaar gerelateerd zijn. Omdat je op deze manier makkelijk kunt tonen welke senses bepaalde woorden hebben, is het niet alleen een handige methode om woorden binnen talen te vergelijken, maar ook om cross-linguïstische vergelijkingen te kunnen maken (Haspelmath, 2003). Haspelmath spreekt zelf niet over senses, maar over *functions*, om geen onderscheid te hoeven maken tussen een sense en een *use*. Een *use* is in feite hetzelfde als een sense, maar gaat er vanuit dat woorden monoseem zijn in plaats van polyseem en maar één abstracte betekenis hebben. De *use* wordt dan bepaald door de context in plaats van door conventies. Ik zal echter in het vervolg alleen het woord *sense* gebruiken.

Afb. 1. Voorbeeld van een semantic map met de functies/senses van het Engelse woord "to" hierop aangegeven (Haspelmath, 2003, p. 213).

De semantic map-methode gaat er vanuit dat een woord alleen verschillende senses kan beslaan als deze senses onderling verbonden zijn en op elkaar lijken. Verbondenheid wordt aangegeven door een lijn tussen twee senses (Haspelmath, 2003). Volgens de semantische map in afbeelding 1 kan een woord in een willekeurige taal dus nooit zowel de sense voor bijvoorbeeld *direction*, *predicative possessor* en *judicantis* hebben, omdat deze senses niet direct aan elkaar gerelateerd zijn.

Een voorbeeld van senses waar al veel onderzoek naar is gedaan, zijn de senses van het Engelse bijwoord *again* en het Duitse equivalent *wieder*. Van deze twee woorden wordt aangenomen dat ze twee senses hebben: de *repetitive sense* en de *restitutive sense* (Fabricius-Hansen, 2001). Zin (1) is dan ambigu en kan zowel lezing (a) als (b) hebben, afhankelijk van de context. Het verschil tussen deze senses is dat de repetitive sense een lezing geeft waarin de hele gebeurtenis die met de zin wordt uitgedrukt opnieuw plaatsvindt, en de restitutive sense een lezing waarbij alleen de eerdere staat of toestand hersteld wordt (Fabricius-Hansen, 2001).

- (1) Leo jumped up again.
 (a) Leo jumped up again, and he had done that before. (repetitive)
 (b) Leo jumped up again, and he had been up before. (restitutive)
 (Patel-Grosz & Beck, 2013, p. 303)

Fabricius-Hansen (2001) stelt echter dat er nog een andere sense is, de *counterdirectional sense*. In deze sense beschrijft *again* een tegenstelling tussen twee transitionele gebeurtenissen, waarbij een verandering van staat plaatsvindt, zoals *open vs. close*, *fall vs. rise*, enzovoort. In het geval van zin (1) geeft deze sense lezing (c).

- (c) Leo jumped up again, and he had sat down before. (Patel-Grosz & Beck, 2013, p. 304)

Daarnaast heeft het Duitse *wieder* volgens Fabricius-Hansen (2001) nog een *contrastive sense*, die voortkomt uit de counterdirectional sense. Een voorbeeld hiervan is zin (2).

(2) Der eine Rock ist zu lang, der andere wieder zu kurz. (Fabricius-Hansen, 2001, p. 122)

Bij deze zin worden twee contrasterende eigenschappen tegenover elkaar geplaatst, zonder dat er sprake is van een verandering van staat.

Door middel van corpusonderzoek heeft Fabricius-Hansen (2001) onderzocht in hoeverre *wieder* en *again* in deze senses daadwerkelijk worden gebruikt en in hoeverre deze woorden dus equivalent zijn. Daarvoor heeft ze gekeken naar het gebruik van *wieder* in Duitse bron- en doeltteksten in het Oslo Multilingual Corpus, en hoe dit woord vertaald is van en naar het Engels. Hieruit bleek dat 66% van het aantal keer dat *wieder* was gebruikt, dit niet correspondeerde met *again*. Het aantal keer dat *wieder* onvertaald was gebleven of geen duidelijke bron had in de Engelse tekst was ongeveer even hoog als het aantal keer dat *wieder* en *again* direct met elkaar vertaald waren. Deze *wieder/zero* combinatie kwam vooral voor bij de restitutive sense. Daarnaast kwam hier de combinatie *wieder/re-* en *wieder/back* vaak voor. Bij de repetitive sense kwamen ook de vertalingen *wieder/once again*, *wieder/once more* en *wieder/another* voor. Hoewel *wieder* en *again* dus semantisch equivalent lijken te zijn, worden deze woorden op een andere manier gebruikt. Fabricius-Hansen beargumenteert daarom dat *wieder* een polyseem woord is, en geen monoseem woord dat maar één abstracte betekenis heeft waarbij de (syntactische) context de exacte betekenis bepaalt.

Beck (2005) heeft onderzocht in hoeverre de restitutive sense beschikbaar is in 18 verschillende talen, waaronder Engels, Frans, Hebreeuws, Hindi/Urdu, Japans, Khmer, Tagalog en American Sign Language. Zij heeft gekeken naar zinnen zoals (1), met *lexical accomplishment predicates*, maar ook zinnen met zogenaamde *goal PP constructies*: een constructie bestaande uit een werkwoord van activiteit met een directionele PP, zoals zin (3).

(3) Bilbo walked to the hall. (Beck, 2005, p. 4)

Zinnen van deze twee types werden in combinatie met *again* ("Bilbo walked to the hall again") verwerkt in een verhaaltje waaruit bleek dat de gebeurtenis nog nooit eerder had plaatsgevonden. De enige lezing die dan logischerwijs overblijft is de restitutive sense. Als het verhaaltje op basis van deze zin wordt verworpen, betekent dat dus dat in die taal de restitutive lezing van *again* niet mogelijk is bij dit soort zinnen. Hieruit bleek dat de restitutive lezing van een zin met een goal PP constructie alleen mogelijk is indien de taal *resultatives* kent (Beck, 2005). Resultatives zijn constructies waarbij er een eindpunt is waarop het proces compleet is (Saeed, 2009). Beck (2005) komt op basis van haar bevindingen tot de conclusie dat de verschillende lezingen van *again* te verklaren zijn op basis van structurele, syntactische principes. Deze structurele principes houden kort gezegd in dat *again* bereik heeft over een bepaald gedeelte van de zin, afhankelijk van waar *again* te vinden is in de structuur van de zin.

Een volgend onderzoek is dat van Beck, Berezovskaya en Pflugfelder (2009), waarbij historische teksten (geschreven in de 19^e eeuw) vergeleken werden met teksten van nu (na 1990) op het gebruik van *again*. Hieruit blijkt dat het gebruik van restitutive *again* in het Engels is afgenomen: waar dit in de historische teksten nog gemiddeld 21,1% was van het totale aantal keer dat *again* voorkwam, is dat in huidige teksten 12,6%. Vooral bij *lexical accomplishment predicates* wordt de restitutive lezing steeds minder geaccepteerd. Dit is te verklaren door de structurele benadering van Beck (2005). Het onderzoek van Gergel en Beck (te verschijnen) gaat hierop verder. Ze gebruiken dezelfde methode als Beck et al. (2009), maar dan met teksten geschreven tussen de 15e en de 17e eeuw. Ze hebben de restitutive en counterdirectional lezingen van *again* bij elkaar geteld als zijnde één sense, en kwamen tot de conclusie dat deze lezing in het Engels van die tijd (Early Modern English) nog veel vaker voorkwam: wel 41,5% van het totale aantal *again's*, vaak in combinatie met

predikaten die dat nu niet meer toelaten. Ook binnen de onderzochte periode nam het gebruik van restitutive *again* af, hoewel deze afname niet statistisch significant is. Omdat sommige van de predikaten waarbij het gebruik van *again* mogelijk is in Early Modern English geen verandering van staat hebben zoals een lexical accomplishment predicate of een goal PP constructie dat hebben, kan de structurele benadering dit niet verklaren. Een voorbeeld dat Gergel en Beck (te verschijnen) hier noemen is (4).

(4) to talk to them again = to reply again (Gergel en Beck, te verschijnen, p. 28)

In deze zin is er geen verandering van staat, en dus ook geen vorige staat die hersteld wordt zoals bij de restitutive sense. Gergel en Beck (te verschijnen) komen daarom tot de conclusie dat deze lezing counterdirectional is, en dit kan alleen verklaard worden door de lexicale benadering van Fabricius-Hansen (2001). Om de historische verandering van *again* te begrijpen, zijn dus zowel de lexicale als de structurele benadering nodig. Schöller (2014) heeft tenslotte gekeken in hoeverre de repetitive, restitutive en counterdirectional sense van *again* en *wieder* nu nog voorkomen in het Engels en Duits. Hiervoor heeft ze verhaaltjes opgesteld met zinnen waarin deze woorden voorkomen in één van deze senses, en moedertaalsprekers van het Engels en Duits laten beoordelen in hoeverre deze zinnen acceptabel waren op een schaal van 1 tot 4. Ook uit dit onderzoek bleek dat de restitutive sense aan het verdwijnen is in het Engels, maar in het Duits wordt deze sense nog wel geaccepteerd bij lexical accomplishment predicates. De counterdirectional sense werd zowel in het Duits als het Engels niet geaccepteerd, en bestaat daarom volgens Schöller in beide talen niet meer. Ook Schöller denkt dat de afname van de restitutive lezing wel verklaard kan worden door de structurele benadering, maar om het verdwijnen van de counterdirectional lezing te verklaren is de lexicale benadering nodig. Daarom gaat ze er vanuit dat de counterdirectional lezing wel een aparte sense was, maar de repetitive en restitutive lezing dezelfde sense zijn, waarbij de verschillen in interpretatie verklaard kunnen worden door syntactische principes.

Beck et al. (2009) vragen zich af waarom de restitutive sense van *again* aan het verdwijnen is in het Engels. Ze stellen dat deze verandering kan worden veroorzaakt door een ander woord dat gebruikt wordt om deze sense uit te drukken. Eén van de woorden die ze daarvoor noemen is *back*. Vergelijk zin (5) en (6):

(5) I put the parts together again.

(6) I put the parts back together.

(Beck et al., 2009, p. 211)

Deze zinnen betekenen exact hetzelfde, en hebben beiden een restitutive lezing: een eerdere staat wordt hersteld ("the parts being together"). Bij deze lezing worden *again* en *back* ook vaak samen gebruikt, terwijl één van beide genoeg zou zijn, zoals bijvoorbeeld in (7).

(7) get (something) back again (Beck et al., 2009, p. 212)

Bovendien is het zo dat in verschillende Oceanische talen de woorden voor *back* en *again* zijn ontstaan door grammaticalisatie van het concept *return* (Lichtenberk, 1991; Moyse-Faurie, 2012), wat erop wijst dat de concepten van deze woorden aan elkaar verwant zijn. Ook in andere talen hebben soortgelijke semantische veranderingen plaatsgevonden van het concept *return* naar *again*: het Duitse *wider* en *wieder* zijn hier ook een voorbeeld van (Moyse-Faurie, 2012). Dat deze concepten in zoveel talen aan elkaar verbonden worden, heeft te maken met de manier waarop mensen verbanden zien tussen deze concepten op basis van hun perceptie van de wereld

(Lichtenberk, 1991). Dit geldt voor alle vormen van polysemie: mensen verbinden bepaalde concepten of senses aan elkaar, en gebruiken daarom hetzelfde woord om deze senses te beschrijven. Dit geldt ook voor de senses van *back*.

Allan (1995) gaat hier verder op in. Hij stelt dat alle extensies van het woord *back* gebaseerd zijn op een antropomorfisch model waarin de mens rechtop staat, vooruit kijkt en vooruit loopt, en de rest van de wereld vanuit dit menselijke oogpunt wordt bekeken. In eerste instantie betekent *back* "rug", maar Allan (1995) stelt dat deze sense zich heeft uitgebreid naar een tweede sense: *back* als het deel van het lichaam tegenover de "interactive side", de *front*, de kant waar de interactie plaatsvindt en als het ware de "toegang" van een mens is. Deze sense heeft zich weer uitgebreid naar meerdere andere senses, die zijn te omschrijven als "het gedeelte of de regio tegenovergesteld van de kant waar een mens normaal heen loopt", "het gedeelte of de regio tegenovergesteld van de kant die een andere persoon voor zich heeft" en "het gedeelte of de regio van de helft van een menigte tot aan de achterkant, in de richting waar de rug van deze personen naar wijst". Deze verschillende senses hebben zich uitgebreid naar levende en niet-levende objecten. Bovenstaande voorbeelden beslaan enkel de senses van het zelfstandig naamwoord *back*, maar vormen volgens Allan (1995) de basis om dit woord uit te breiden tot bijvoeglijk naamwoord, bijwoord en werkwoord. Hij stelt dat de senses van het bijwoord *back* zijn afgeleid van een "journey schema", waarbij een mens door plaats P naar plaats D gaat vanaf plaats B. Zowel ruimte en tijd worden geconceptualiseerd door middel van dit schema: de mens loopt recht naar voren en staat dus met zijn rug naar de vorige plaats of tijd toe. De mens kan in dit schema makkelijk vervangen worden door andere bewegende objecten waar de senses van *back* naar zijn uitgebreid. Vanuit dit journey schema zijn twee senses van het bijwoord *back* te verklaren: *before-located* en *returning*. *Before-located* verwijst naar alles wat in B is ten opzichte van P in het journey schema, zoals bijvoorbeeld (8) en (9). Ook alles wat "voortgaat" in ruimte of tijd, zoals levens, maar ook discussies of verhalen, worden metaforisch gezien als een reis die begint in B en eindigt in D, en ook hiervoor kan het woord *back* dus gebruikt worden, zoals in (10) en (11).

- (8) a mile back
 - (9) an hour back
 - (10) back at the start
 - (11) a few pages back
- (Allan, 1995, p. 25)

De *returning* sense verwijst naar alles dat van plaats B naar P bewoog, en daarna weer naar B beweegt zoals (12).

- (12) He's going back to his hometown.

Ook deze sense komt voor in zowel ruimtelijke als temporele zin. In de tijd kan uiteraard niet daadwerkelijk worden teruggegaan, maar wel in gedachten; dit is dus ook een metaforische sense van het woord *back*.

Zwarts (te verschijnen) gaat hierop verder en heeft aan de hand van een conceptualisatie van beweging en locatie door middel van paden en assen een semantische map gemaakt van de senses van *terug* en *back*. Hij onderscheidt hiervoor verschillende paden van richting. De eerste is *absolute direction*, die bepaald wordt door een absoluut referentiekader, zoals *noord*, *up*, of *voor/achter* binnen een object. Deze assen van richting worden bepaald door de omgeving. De tweede richting is *intrinsic direction*, en wordt bepaald door de kanten van een beweegbaar object met een intrinsieke voor- en achterkant:

(13) Crabs walk sideways. (Zwarts, te verschijnen, p. 3)

Ten derde is er de *relative direction*, die wordt bepaald door het gezichtspunt van een toeschouwer:

(14) I saw the tornado move to the right. (Zwarts, te verschijnen, p. 3)

Naast deze drie vormen van richting, die Zwarts samen *reflexive direction* noemt, onderscheidt hij nog *phasal direction* en *modal direction*. Bij de eerste wordt de richting bepaald aan de hand van het pad wat het object eerder heeft afgelegd, bij de tweede wordt de richting bepaald aan de hand van een referentiepunt. Dit referentiepunt kan een bron, doel of tussenpunt zijn. Deze laatste twee richtingen kunnen gecombineerd worden met de eerste twee richtingen of referentiekaders. Als laatste onderscheidt Zwarts nog *centripetal direction*, waarbij er een beweging plaatsvindt naar een impliciet gezichtspunt, zoals in (15), en *reciprocal direction*, waarbij het referentiekader van het ene bewegende object wordt bepaald door een ander bewegend object.

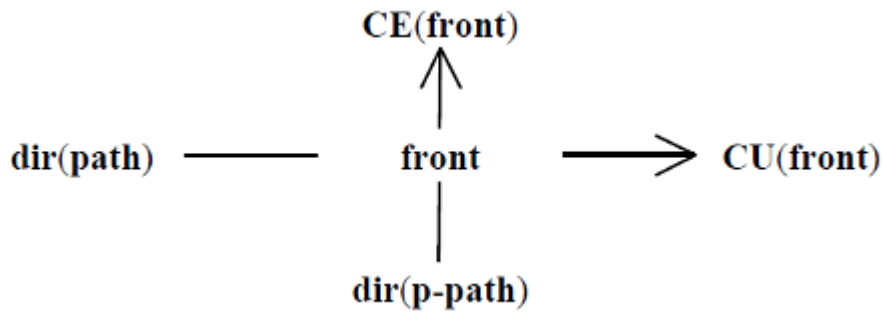
(15) A voice came from behind (Zwarts, te verschijnen, p. 4).

Omdat bij *reciprocal direction* het referentiekader bepaald wordt door beweging, kun je zeggen dat er naast een absoluut, intrinsiek en relatief referentiekader dus ook een dynamisch referentiekader is (Zwarts, te verschijnen). De paden kunnen dus op twee manieren verdeeld worden: op basis van het type as en op basis van het aantal objecten dat het pad bepaalt. Als er maar één object is, is dit de *figure*, is er ook een ander object dat als referentiepunt functioneert, dan is dit de *ground*.

	Only figure	Figure and ground
Static axis	Reflexive direction	Modal and centripetal direction
Dynamic axis	Phasal direction	Reciprocal direction

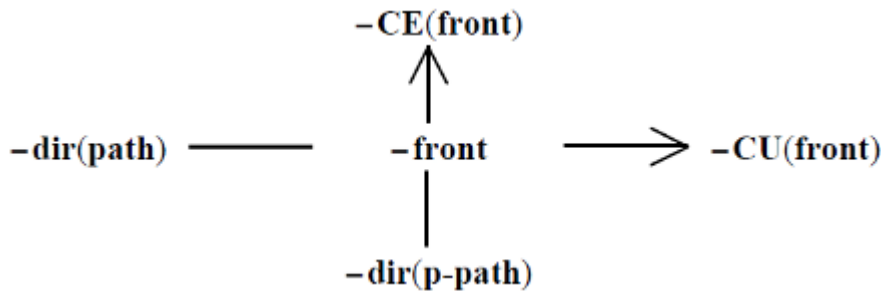
Afb. 2. Tabel van de verschillende types *direction*. (Zwarts, te verschijnen, p. 6)

Op basis van deze paden en assen is het mogelijk woorden van richting en locatie te conceptualiseren op een manier die inzicht geeft in hoe deze woorden aan verschillende concepten verbonden worden. Omdat sommige van de assen aan elkaar gerelateerd zijn verklaart dit waarom dezelfde woorden worden gebruikt voor concepten die op een andere as weergegeven worden (Zwarts, te verschijnen). Zwarts heeft de verschillende assen gerelateerd aan *back* weergegeven, waarbij hij net als Allan (1995) *back* ziet als tegenovergesteld aan *front* als “interactive side”. Hij onderscheidt dan twee soorten *front*: de *canonical use* of de CU, en de *canonical encounter* of de CE. De eerste is een absolute as op basis van een intrinsieke as, waarbij de voorkant de intrinsieke voorkant is op basis van de “interactive side” of de manier waarop een object of kamer door mensen wordt gebruikt. De tweede is een relatieve as die wordt bepaald door de intrinsieke as of voorkant van de toeschouwer, die het object waar de as aan wordt toegekend ziet als door een spiegel.

Afb. 3. Diagram van de verschillende assen gerelateerd aan *front*. (Zwarts, te verschijnen, p. 13)

Deze assen heeft Zwarts weergegeven in bovenstaand diagram. Als het bewegende object een intrinsieke voorkant heeft, is de as *dir(path)* gelijk aan *front*. Als een object al eerder heeft bewogen, is dat de as *dir(p-path)*. Normaal gesproken zal dit pad ook richting de voorkant bewegen, waardoor deze as ook gelijk is aan *front*. *CE(front)* en *CU(front)* worden afgeleid van deze *front* as, wat wordt aangegeven door de pijlen. Omdat *back* het tegenovergestelde is van *front*, ziet dit diagram er als volgt uit:

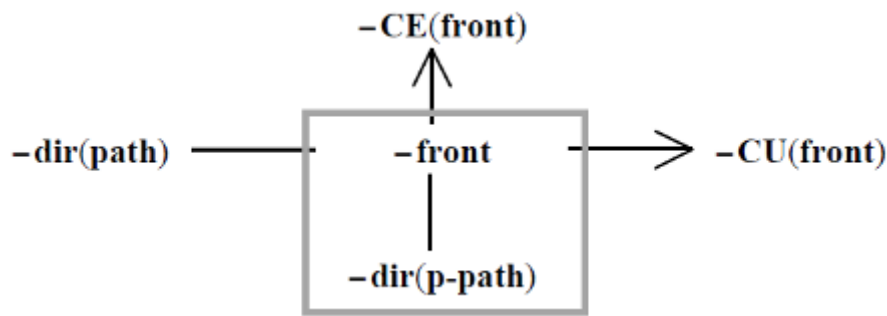
Afb. 4. Diagram van de verschillende assen gerelateerd aan *back*. (Zwarts, te verschijnen, p. 14)

Dit diagram kan functioneren als een semantic map om de verschillende senses van *back* weer te kunnen geven. In het Nederlands kunnen deze concepten door drie verschillende woorden weergegeven worden: *achteruit*, *naar achteren* en *terug*. Het gebruik van deze woorden is als volgt:

(16) Alex liep achteruit.
Alex walked backwards.	As = -front
(17) Alex ging naar achteren.
Alex went to the back.	As = -CE(front)
(18) Alex ging terug.
Alex went back.	As = -dir(p-path)

(Zwarts, te verschijnen, p. 14-15)

Bij de as *-CU(front)* zijn zowel *achteruit* als *naar achteren* acceptabel. Elk van deze woorden kan verschillende assen op het diagram beschrijven, en is dus polyseem. De *-front* as is hierbij het concept dat al deze woorden met elkaar verbindt. De assen van het woord *terug* kunnen op deze semantic map als volgt worden weergegeven:

Afb. 5. De assen van *terug* weergegeven op de semantische map van *back*. (Zwarts, te verschijnen, p. 16).

Een aantal senses van *terug* zijn te conceptualiseren aan de hand van deze assen. Zwarts (2014) bekijkt het woord *terug* echter weer in een bredere context en onderscheidt zes verschillende senses van *terug*: *rearward* ("in the direction of one's back"), *retrograde* ("opposite to the usual direction"), *returnative* ("to(ward) a former location"), *responsive* ("in return or reply"), *restitutive* ("to(ward) a former state") en *repetitive* ("one more time").

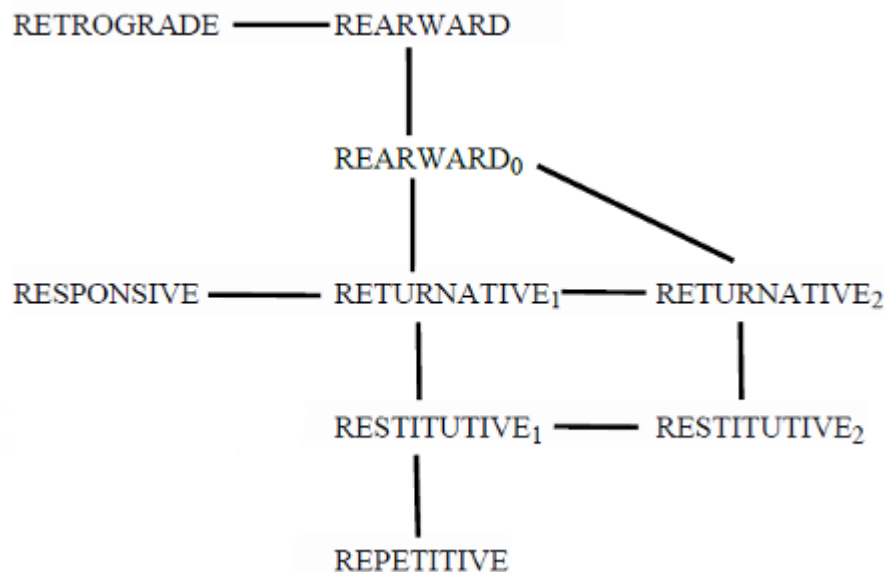
(19) Jan deinsde terug.	<i>Rearward</i>
(20) Kun jij van honderd tot één terug tellen?	<i>Retrograde</i>
(21) De feestgangers liepen naar huis terug.	<i>Returnative</i>
(22) Zij schreef terug dat ze kwam.	<i>Responsive</i>
(23) De deur ging terug open.	<i>Restitutive</i>
(24) Wij zullen elkaar nooit terug zien.	<i>Repetitive</i>
- (Zwarts, 2014, p. 6-11)

Deze laatste twee senses komen volgens Zwarts voornamelijk voor in het Belgisch-Nederlands. Behalve *rearward* onderscheidt Zwarts (2014) ook *rearward₀*, respectievelijk het tegenovergestelde van de richting tijdens de beweging en het tegenovergestelde van de richting aan het begin van de beweging. Een voorbeeld van de *rearward₀* sense is *terugtrekken*. De *rearward* sense is ook altijd de *rearward₀* sense: de richting tijdens de beweging is altijd dezelfde als de richting aan het begin van de beweging, en het tegenovergestelde hiervan ook. Daarnaast is een *rearward* gebeurtenis is ook altijd *retrograde*, want in de richting van de rug is ook altijd het omgekeerde van de gebruikelijke richting, namelijk naar voren. Naast de twee *rearward* senses onderscheidt Zwarts ook drie verschillende *returnative* senses: *returnative₁* waarbij het pad compleet omgekeerd is dan bij de eerdere gebeurtenis, *returnative₂* waarbij het omgekeerde pad gedeeltelijk wordt afgelegd, en *returnative₃* waarbij het pad eindigt waar het eerdere pad is begonnen, zoals in (25).

- (25) Jan liep door het bos en terug via een andere route. (Zwarts, 2014, p. 19)

Returnative₁ is ook altijd *returnative₃*: als het pad compleet omgekeerd wordt afgelegd, eindigt het altijd weer bij het beginpunt van het eerdere punt. Bovendien zijn *returnative_{1,2}* gebeurtenissen ook vaak *rearward₀* gebeurtenissen. Als je terugkeert naar een eerder punt, is dit tenslotte vaak in de richting van je rug. Andersom geldt dit ook: als je achteruit beweegt, is dit meestal naar een eerdere positie. De *responsive* sense kan weer gezien worden als een metaforische *returnative₁* sense: het pad van de actie (zoals *terugschrijven*) wordt in de omgekeerde richting afgelegd. Ook de *restitutive* sense kent twee verschillende soorten. Ten eerste *restitutive₁*, waarbij het pad het compleet omgekeerde is van het eerder afgelegde pad. Ook dit kan gezien worden als metaforisch gebruik van de *returnative₁* sense. Ten tweede *restitutive₂*, waarbij er een gedeeltelijke omkering plaatsvindt van het eerder afgelegde pad. Dit kan gezien worden als metaforisch gebruik van de *returnative₂* sense.

Bij de restitutive sense vindt een verandering plaats die het tegenovergestelde is van een eerdere verandering: een eerdere staat wordt hersteld of een eerdere gebeurtenis vindt nog eens plaats. Elke restitutive sense bevat dus een zekere herhaling, waardoor deze nauw samenhangt met de repetitive sense. Uit dit bovenstaande volgt de volgende semantische map:

Afb. 6. Semantische map van het "re"-domein: de verschillende senses van *terug* en gerelateerde woorden. (Zwarts, 2014, p. 25)

De retrograde en rearward sense kunnen ook uitgedrukt worden door *achteruit*, en de restitutive₁, restitutive₂ en repetitive sense door *weer* (Zwarts, 2014).

Tenslotte zal ik nog op een rijtje zetten wat de woordenboeken zeggen over *terug* en *back*. Van Dale Online geeft zeven verschillende betekenissen van *terug*, met onder meer de volgende voorbeelden:

1. "naar achteren" (ook figuurlijk en met betrekking tot tijd)
 - a. Vroeger was alles veel gemoedelijker; je zou toch niet meer terug willen?
 - b. Terug daar!
2. "naar het punt van uitgang"
 - a. Wij moeten terug.
 - b. de reis terug
3. "als aanduiding dat iem. of iets weergekeerd is" (ook "weer thuis")
 - a. terug uit het buitenland
 - b. Wij moeten om negen uur terug zijn.
 - c. terug van weggeweest
4. "als antwoord, van zijn kant enz."
 - a. Zijn ogen lachten brutaal terug.
 - b. ergens niet van terug hebben
5. "weer bij de eigenaar"
 - a. Hij moet het terug hebben.
 - b. Hebt u terug van dit biljet?
6. "geleden"
 - a. een paar jaar terug
7. "weer, wederom, opnieuw" (met de aanduiding "Belgisch-Nederlands, niet algemeen")

Deze verdeling is anders dan die van Zwarts (2014), en er zijn ook een paar voorbeelden die hij niet analyseert. De betekenissen van *terug* die te maken hebben met tijd worden door Zwarts helemaal niet genoemd. De Longman Dictionary of English Language and Culture geeft ook zeven betekenissen van het bijwoord *back*, met onder andere de volgende voorbeelden:

1. "in or into the place or position where someone or something was before"
 - a. Put the book back on the shelf when you've finished it.
 - b. Back in Nigeria (where I come from) we used to play a lot of tennis.
 - c. She came back to get the box that she'd left behind.
2. "towards or at the back; away from the front"
 - a. Sit well back or you won't be able to fasten your seat belt.
 - b. The police kept the crowd back as the President's car passed.
3. "away from the speaker"
 - a. Stand back! This dog bites.
4. "towards or in an earlier time"
 - a. We met him three years back/back in 1980.
 - b. Looking back on it, it was a mistake.
5. "in return; in reply"
 - a. Phone me back when you know the answer.
6. "towards the beginning of a book"
 - a. There's a picture six pages further back.
7. "so as to be delayed or made slower"
 - a. His bad health has kept/held him back at school.

Deze betekenissen komen gedeeltelijk overeen met de betekenissen die Van Dale Online geeft voor *terug*, hoewel ze anders zijn ingedeeld, maar deze laatste betekenis lijkt *terug* niet te hebben. Niet elk voorbeeld is te vertalen met *terug*, maar de senses die deze voorbeelden beschrijven worden wel genoemd door Zwarts (2014): betekenis 2 is bijvoorbeeld de rearward sense. Daarnaast lijkt *back* lijkt de "weer, wederom, opnieuw" betekenis niet te hebben.

3. Onderzoeksvraag

Uit het onderzoek van Zwarts (te verschijnen) lijkt het zo te zijn dat *back* en *terug* niet exact dezelfde senses hebben, omdat ze niet exact hetzelfde gedeelte van de semantic map beslaan. Ook op basis van de woordenboeken lijken de betekenissen van deze woorden te verschillen. Het is echter niet duidelijk of dit inderdaad zo is. Daarom wil ik op basis van de senses die Zwarts (2014) aan *terug* toekent de senses van *terug* vergelijken met de senses van *back*. Hierbij zal ik me focussen op het bijwoord *back*, omdat *terug* in het Nederlands enkel een bijwoord is, en dus alleen de senses van het bijwoord *back* relevant zijn voor een goede vergelijking. Mijn onderzoeksvraag is dus als volgt: 'Wat zijn de verschillen tussen de senses van het Nederlandse bijwoord *terug* en de senses van het Engelse bijwoord *back*?' Ik heb hierbij drie deelvragen opgesteld:

1. Wat zijn de senses van het Nederlandse bijwoord *terug*?
2. Wat zijn de senses van het Engelse bijwoord *back*?
3. Op welke manieren verschilt de verzameling senses van *terug* van de verzameling senses van *back*?

Bij deelvraag 3 is het onder andere mijn bedoeling het verschil tussen *back* en *terug* in kaart te brengen door middel van een semantic map. Op basis van de literatuur over *back* en *terug*, maar ook op basis van de verschillen die er tussen *again* en *wieder* zijn gevonden terwijl deze woorden als semantisch equivalent werden beschouwd, is mijn hypothese dat er verschillen zullen zijn. Wat betreft deelvraag 1 verwacht ik dezelfde senses te vinden als Zwarts (2014). Wat betreft deelvraag 2 verwacht ik de betekenissen te vinden die de Longman Dictionary of English Language and Culture geeft, maar ik zal de senses die ik vind zoveel mogelijk op dezelfde manier indelen als Zwarts (2014). Op basis van de literatuur is het lastig een hypothese op te stellen wat betreft deelvraag 3, maar op basis van de woordenboeken verwacht ik in ieder geval dat *back* niet de repetitive sense zal hebben, en dat *terug* geen betekenis zal hebben die overeen komt met “so as to be delayed or made slower”. Daarnaast verwacht ik dat hoewel de meeste senses overeen zullen komen, het gebruik van deze lezingen in de praktijk toch kan verschillen, net zoals bij *wieder* en *again* in het onderzoek van Fabricius-Hansen (2001).

4. Methode

Omdat ik wil weten welke senses *terug* en *back* in de praktijk, in het dagelijkse taalgebruik, hebben, zal ik door middel van corpusonderzoek mijn onderzoeksvraag beantwoorden. Ik ga in corpora op zoek naar voorbeelden van het gebruik van de bijwoorden *terug* en *back*. Voor *terug* zal ik gebruik maken van het Corpus Hedendaags Nederlands van het INL en voor *back* van het British National Corpus. Van beide woorden zal ik een sample verzamelen van 200 woorden. Dit sample zal grotendeels random zijn, maar indien er in dit sample onvoldoende voorbeelden te vinden zijn van één van de senses gevonden door Zwarts (2014) of de woordenboeken zal ik gericht op zoek gaan naar een voorbeeld. Omdat de resultaten bij het British National Corpus niet op jaartal staan, en die van het Corpus Hedendaags Nederlands wel, zal ik van dit laatste corpus voor verschillende jaartallen een kleiner sample nemen, om te voorkomen dat alle voorbeelden uit hetzelfde jaar komen. Deze jaartallen zullen lopen van 1980 tot 2010. Het British National Corpus gaat echter niet verder dan 1993. Op basis van de literatuur en mijn eigen kennis van de Nederlandse en Engelse taal zal ik deze samples sorteren op sense, waardoor duidelijk zal worden in hoeverre deze senses voorkomen binnen het hedendaagse taalgebruik. Ik zal daarbij geen onderscheid maken tussen de verschillende soorten rearward, returnative en restitutive senses, omdat dit verschil niet altijd duidelijk is uit de context van de samples. Op basis van de resultaten zal ik een semantic map maken van de senses van de bijwoorden *back* en *terug*, waardoor de verschillen tussen de senses zichtbaar worden en ik mijn onderzoeksvraag kan beantwoorden.

5. Resultaten

5.1 De senses van *terug*

Bij het toekennen van een sense aan een bepaald voorbeeld ben ik uitgegaan van de indeling die Zwarts (2014) heeft gemaakt. Er is echter een aantal voorbeelden waarbij op basis van Zwarts (2014) niet goed een beslissing te maken was, omdat ze niet duidelijk bij één sense onder te brengen waren op basis van zijn indeling. Hierbij heb ik andere overwegingen gemaakt, die ik hier wil noemen. Om te beginnen zegt Zwarts niets over het temporele gebruik van *terug*. Een voorbeeld hiervan dat vaak terugkwam in het sample is “twee jaar terug”, “een tijdje terug”, enzovoort, zoals in (26).

(26) Enkele maanden terug werd hij benaderd [...]

Ik heb dit gebruik van *terug* ondergebracht bij de retrograde sense, omdat de tijd normaalgesproken vooruit gaat, en in dit voorbeeld dus tegenovergesteld aan de gebruikelijke richting wordt geplaatst. Een ander voorbeeld is “terugkijken” (naar het verleden) of “terug blikken”, zoals in (27).

(27) “[...] Het ging moeizaam”, kijkt hij terug naar zijn debuut.

Dit voorbeeld is een metaforisch gebruik van de returnative sense, omdat er in gedachten wordt teruggegaan naar een eerdere “locatie” in de tijd. Woorden als “terugdoen” en “terugslaan” vallen onder de responsive sense, omdat deze een antwoord zijn op een eerdere actie. “Terugdringen” is de rearward sense: de beweging vindt plaats in de richting van de rug, naar achteren; net als bij bijvoorbeeld “terugtrekken”. Ook “terugbrengen” als in “Het verschil was teruggebracht tot 8 punten” heb ik naar analogie met “terugdringen” opgevat als de rearward sense. Als laatste heb ik ook “gas terug nemen” gezien als voorbeeld van de rearward sense, omdat de beweging het tegenovergestelde is van de richting tijdens de eerdere beweging (“gas geven”), evenals “terugvallen op”: vallen gaat normaalgesproken naar achteren, en “terugvallen (op)” is een metaforische extensie hiervan. Ook “terugspoelen”, “ergens op terugkomen” en “terugvinden”/“iets ergens in terugvinden” zijn voorbeelden die niet direct bij een bepaalde sense te plaatsen zijn op basis van Zwartz (2014).

(28) [...] met eigen tekens voor volumeregeling, terug- en opspoelen en dergelijke.

(29) [hierop] komen we t.z.t. terug.

(30) Bedieningsgemak vindt u terug in het bedieningspaneel [...]

Ik heb ervoor gekozen om “terugspoelen” als retrograde sense te zien, omdat je een video of cassettebandje normaalgesproken vooruit afspeelt, en “terugspoelen” is het omgekeerde van deze richting. “Ergens op terugkomen” is repetitive: er wordt later opnieuw naar dit punt teruggegaan. “Terugvinden” tenslotte is hetzelfde als “hervinden”, en heb ik daarom geïnterpreteerd als de restitutive sense. Deze overwegingen brengen mij tot de volgende telling van de senses.

	Rearward	Retrograde	Returnative	Responsive	Restitutive	Repetitive
Aantal	17	16	113	6	40	8
Procent	8,5	8	56,5	3	20	4

Tabel 1. De senses van *terug*. Het totale sample bedraagt 200 voorbeelden, die individueel zijn geteld.

5.2 De senses van *back*

Ook bij het Engels zijn er een aantal gevallen waarbij ik op basis van andere overwegingen dan de indeling van Zwartz (2014) een bepaald voorbeeld als een bepaalde sense heb geïnterpreteerd. Voorbeelden als “cut back” betekenen ongeveer hetzelfde als “terugdringen” en soortgelijke woorden in het Nederlands. Dit heb ik daarom gezien als rearward sense. Ook woorden als “hold back” heb ik geïnterpreteerd als rearward sense, omdat dit “achterhouden” of “weghouden” betekent, en de rearward sense in het Nederlands ook vaak wordt uitgedrukt met “achter”. Op basis van deze voorbeelden heb ik ook de woordenboekbetekenis van *back* “so as to be delayed or made slower” de rearward sense toegekend. Het voorbeeld wat het woordenboek hierbij gaf was (31).

(31) His bad health has kept/held him back at school. (Longman Dictionary, 2005)

Ik ben hiervan geen voorbeeld tegengekomen in het sample, maar op basis van de voorbeelden die ik wel ben tegengekomen, denk ik dat dit een metaforisch gebruik van de rearward sense is. Daarnaast kwam ik nog de voorbeelden (32) en (33) tegen.

(32) [...] TV pictures were being screened back live to Pakistan for the first time.

(33) I just wondered if you could [...] play it back [...]

Deze voorbeelden heb ik geïnterpreteerd als de retrograde sense, waarbij opnemen de gebruikelijke volgorde is, en het afspelen het omgekeerde hiervan.

Bovendien heb ik in het sample een betekenis gevonden die het Nederlands niet kent. Het gaat om het gebruik van *back* zoals in zin (34) en (35).

(34) Back home in Greece there was national service to be done [...]

(35) [...] many dating back to the 1950s and 60s.

Deze sense lijkt niet overeen te komen met de senses van Zwarts (2014). Er is bij deze sense namelijk geen pad afgelegd, en er is dus geen richting die eerst is gevolgd en die vervolgens omgekeerd wordt afgelegd zoals bij de bestaande senses het geval is. Er is wel sprake van een “voorgaande locatie” zoals bij de returning sense, maar er is niets dat naar deze locatie terugkeert: het voorwerp in de zin is al op deze vorige locatie of in de vorige tijd. Daarom is dit voorbeeld van *back* een sense die *terug* niet heeft, maar een andere sense. Deze sense komt wel overeen met de *before-located* sense van Allan (1995), die verwijst naar alles wat in B is ten opzichte van P in het journey schema; in andere woorden: alles wat al in de eerdere locatie is. Ik heb daarom deze term van Allan (1995) overgenomen. De telling van de verschillende senses is dan als volgt:

	Rearward	Retrograde	Returnative	Responsive	Restitutive	Before-located
Aantal	36	4	111	15	28	6
Procent	18	2	55,5	7,5	14	3

Tabel 2. De senses van *back*. Het totale sample bedraagt 200 voorbeelden, die individueel zijn geteld.

De repetitive sense heb ik niet gevonden, en heb ik in deze tabel dus ook weggelaten.

5.3 De verschillen tussen de senses van *terug* en *back*

Het belangrijkste verschil dat ik heb gevonden is dat *terug* een repetitive sense heeft en *back* niet, en dat *back* een before-located sense kent en *terug* niet. Dit zijn echter niet de enige verschillen tussen de senses van beide woorden.

	Terug		Back	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent
Rearward	17	8,5	36	18
Retrograde	16	8	4	2
Returnative	113	56,5	111	55,5
Responsive	6	3	15	7,5
Restitutive	40	20	28	14
Repetitive	8	4	0	0
Before-located	0	0	6	3

Tabel 3. De senses van *terug* en *back* samen.

Er zijn een aantal dingen die opvallen in bovenstaande tabel. Om te beginnen komt de rearward sense bijna twee keer zo vaak voor in het Engels. Als ik de voorbeelden waarin ik de rearward sense heb gevonden vergelijk, blijkt dat deze sense ook veel productiever is in het Engels. In het Nederlands wordt *terug* in deze sense voornamelijk gebruikt bij de werkwoorden “terugdringen” en “terugtrekken”, twee vaste woordcombinaties. In het Engels zijn er veel meer combinaties mogelijk: zo zijn in het sample de voorbeelden “sit back”, “force back”, “lie back”, “lean back” en “push back” te vinden, zoals in voorbeeld (36) en (37).

(36) Henry lay back against the pillow and closed his eyes.

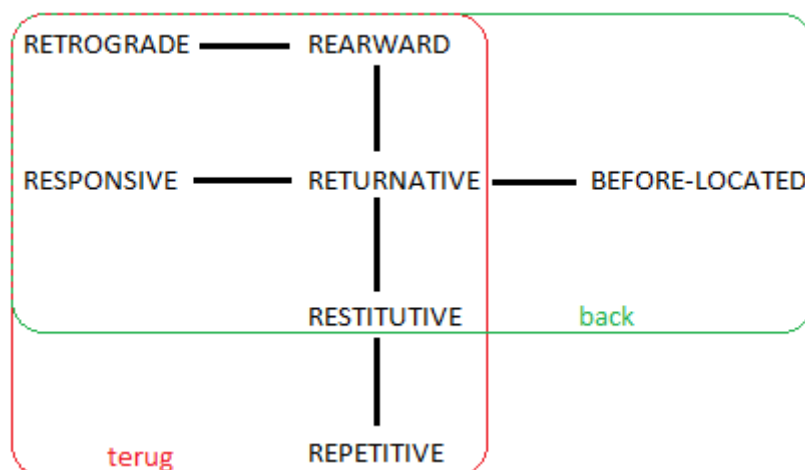
(37)[...] the boy [...] was forced back against the nearest furnace.

In het Nederlands zou deze sense in soortgelijke betekenissen uitgedrukt worden met “achteruit” of “naar achteren”, en “terug” lijkt alleen voor te komen in vaste uitdrukkingen.

De retrograde sense komt juist in het Nederlands vaker voor dan in het Engels. In het Nederlandse sample komt een voorbeeld als “twee jaar terug” vrij vaak terug, terwijl dit in het Engels niet voorkomt. Wel heb ik in het Engels het voorbeeld “[...]which goes back at least to 1621” geïnterpreteerd als retrograde sense, naar analogie van deze Nederlandse voorbeelden. Een gebruikelijke manier om een zinsstructuur als “twee jaar terug” in het Engels uit te drukken is “two years ago”, wat een verklaring kan zijn voor het feit dat een frase als “two years back” niet voorkomt in het sample. Dit voorbeeld komt echter wel voor in de Longman Dictionary, en daarom kunnen hier geen conclusies aan verbonden worden, behalve dat de retrograde sense voor *terug* een stuk gebruikelijker lijkt te zijn dan voor *back*.

Wat verder opvalt, is dat de returnative sense in beide talen het meeste lijkt voor te komen, en dat dit ook in beide talen ongeveer evenveel is. Daarnaast komt de responsive sense vaker voor in het Engels en de restitutive sense in het Nederlands, maar de manier waarop deze senses worden gebruikt lijkt niet te verschillen. Wel komen in het Nederlandse sample vaker dezelfde werkwoorden terug bij de restitutive sense, zoals “terugvinden”, wat het hoge aantal voorbeelden kan verklaren.

Aan de hand van mijn bevindingen heb ik de semantic map van Zwartz (2014) uitgebreid tot een nieuwe semantic map waarop de senses van *terug* en *back* zichtbaar zijn. Omdat ik geen onderscheid heb gemaakt tussen de verschillende soorten rearward, returnative en restitutive senses, heb ik dit onderscheid ook niet gemaakt in de semantic map. Ik heb ervoor gekozen om de before-located sense aan de returnative sense te koppelen, mede omdat Allan (1995) deze twee senses samen bespreekt als te verklaren aan de hand van het journey schema; en ten tweede omdat er sprake is van een vorige locatie, net als bij de returnative sense.

Afb. 7. Semantic map van de senses van *terug* en *back*.

6. Conclusie

Mijn onderzoeksvraag was ‘Wat zijn de verschillen tussen de senses van het Nederlandse bijwoord *terug* en de senses van het Engelse bijwoord *back*?’. Ik had daarvoor drie deelvragen opgesteld, die ik in het voorgaande hoofdstuk heb beantwoord. Het belangrijkste verschil is dat *terug* de repetitive sense kent, en *back* de before-located sense, naast de senses die ze beide hebben: retrograde, rearward, responsive, returnative en restitutive. Daarnaast lijkt de rearward sense in het Engels een stuk productiever te zijn, hoewel voor deze sense ook het woord *backwards* gebruikt wordt (Zwarts, te verschijnen). In het Nederlands kan deze sense ook worden uitgedrukt door *naar achteren* of *achteruit*, en *terug* lijkt voornamelijk alleen nog voor te komen in vaste uitdrukkingen. De grote overeenkomst tussen beide woorden is dat de returnative sense het meest wordt gebruikt. Ook de restitutive sense komt bij beide woorden vaak voor, wat vooral bij het Nederlands opvallend is, omdat dit gebruik voornamelijk voorkomt in het Belgisch-Nederlands en in het sample maar één voorbeeld te vinden was dat duidelijk Belgisch-Nederlands was. Dit kan echter te verklaren zijn door het feit dat dezelfde werkwoorden vaak terug komen in het sample. Dat de retrograde sense in het Nederlands veel vaker te vinden is dan in het Engels, kan te maken hebben met het feit dat een frase als “twee jaar terug”, die in het Nederlands vaak voorkomt, in het Engels vaker uitgedrukt wordt door “two years ago”. Het feit dat een voorbeeld als “two years back” ontbreekt in het sample, zegt echter niet dat dit niet grammaticaal is en nooit voorkomt: de Longman Dictionary noemt dit voorbeeld wel.

De hypothese dat er verschillen zouden zijn in het gebruik van de senses die beide woorden zouden hebben klopt dus. Daarnaast had ik de hypothese opgesteld dat *back* geen repetitive sense zou hebben, en dat *terug* geen betekenis zou hebben die overeenkomt met “so as to be delayed or made slower”. Dat eerste klopt: *back* heeft inderdaad geen repetitive sense. Ook het tweede klopt in zekere zin, want deze betekenis wordt in het Nederlands niet uitgedrukt door *terug*. Het is echter niet zo dat dit een andere sense is: op basis van de gevonden voorbeelden denk ik dat deze betekenis bij de rearward sense hoort, en daarom in het Nederlands wordt uitgedrukt met “achter”, zoals bijvoorbeeld “achterlopen”. Wat ik niet had verwacht, is om een sense te vinden die niet duidelijk werd onderscheiden door het woordenboek, namelijk de before-located sense.

Ik heb door middel van corpusonderzoek proberen te achterhalen welke senses het Nederlandse bijwoord *terug* en het Engelse bijwoord *back* hebben, en heb aangetoond dat er verschillen tussen deze twee woorden zitten. Deze verschillen zijn niet groot, maar geven wel een inzicht in de senses die deze woorden beslaan en hoe deze woorden worden gebruikt om deze senses uit te drukken.

7. Discussie

Het doel van dit onderzoek was om de senses van *back* en *terug* in kaart te brengen door middel van corpusonderzoek. De implicaties van dit onderzoek zijn echter beperkt, omdat ik gebruik heb gemaakt van een sample van slechts 200 voorbeelden per woord. Ook zegt dit onderzoek niets over waarom deze verschillen er zijn. Ik heb een paar mogelijke verklaringen genoemd voor een aantal van de verschillen die ik heb gevonden, maar om deze vragen te beantwoorden is meer onderzoek nodig. Uit het feit dat *back* de before-located sense kent, zou bijvoorbeeld kunnen volgen dat *back* geconceptualiseerd wordt aan de hand van locatie, en *terug* aan de hand van beweging en afgelegde paden. Om dit te onderzoeken zou het interessant zijn om te kijken hoe deze sense gerelateerd is aan de assen en paden genoemd door Zwarts (te verschijnen). Een andere vraag, die in mijn theoretisch kader al kort aan de orde is gekomen, is of *back* inderdaad de restitutive sense

overneemt van *again*. Om dit te onderzoeken is van belang om te kijken of het gebruik van *back* in deze sense is toegenomen in de loop van de tijd, en of dit verband heeft met de afname van het gebruik van *again* in deze sense. Wat uit mijn onderzoek wel duidelijk is gebleken is dat de restitutive sense van *back* vrij vaak voorkomt, en het dus interessant zou zijn om dit verder te onderzoeken in combinatie met *again*.

De methode van corpusonderzoek heeft echter ook zijn beperkingen. Zoals ik al noemde heb ik een sample gebruikt van 200 voorbeelden per woord. In het Corpus Hedendaags Nederlands kwamen veel van de voorbeelden uit kranten en andere nieuwsartikelen, die soms over hetzelfde onderwerp gingen. Daarom kwamen dezelfde woorden hier regelmatig terug, waardoor een vertekend beeld kan zijn ontstaan van hoe vaak een bepaalde sense daadwerkelijk voorkomt. Dit is een mogelijke verklaring voor het feit dat de restitutive sense zo vaak voorkwam ondanks het lage aantal Belgisch-Nederlandse voorbeelden. Daarnaast bevatte het British National Corpus meer gesproken tekst en fictieve bronnen zoals romans, waar veel dialoog in voorkomt. Hierdoor kwam de responsive sense hier veel vaker voor dan in het Corpus Hedendaags Nederlands. Bovendien bevatte het British National Corpus teksten van 1980 tot 1993, terwijl het Corpus Hedendaags Nederlands tot 2010 liep, en de bronnen uit de jaren '80 beperkt waren tot slechts enkele formele domeinen. Hierdoor kan het zo zijn dat het taalgebruik uit het British National Corpus al enigszins verouderd is, en mijn sample van het Nederlands juist erg eenzijdig is geworden. Daarnaast bevatte het Nederlandse corpus teksten uit het hele Nederlandse taalgebied, en het Engelse corpus enkel teksten uit Groot-Brittannië.

Een andere beperking is dat de context vaak niet duidelijk was en het daarom soms lastig was om een bepaalde sense aan een bepaald voorbeeld toe te kennen. Ik heb geprobeerd een gefundeerde keuze te maken, maar het is niet ondenkbaar dat ik een woord heb geïnterpreteerd als een bepaalde sense, terwijl het een andere sense was. Hoewel er een duidelijk patroon zichtbaar is in hoe vaak een bepaalde sense voorkomt, kunnen er dus niet te veel conclusies verbonden worden aan de aantallen die ik heb gevonden. Om dit verder te onderzoeken zou het nuttig kunnen zijn moedertaalsprekers zinnen te laten beoordelen op hoe acceptabel deze zijn, om meer inzicht te krijgen in het gebruik van deze senses.

Hoewel dit onderzoek beperkingen heeft, en geen conclusies kunnen worden verbonden aan het waarom van de gevonden verschillen tussen de bijwoorden *terug* en *back*, geven mijn bevindingen inzicht in de senses die deze woorden beslaan, zichtbaar gemaakt door middel van een semantic map. Daarmee vormen mijn bevindingen een basis voor verder onderzoek, dat meer inzicht kan geven in de lexicale verschillen die kunnen bestaan tussen talen op het gebied van woorden van ruimte en tijd, en daarmee ook in de manier waarop tijd en ruimte worden geconceptualiseerd.

8. Referenties

- Allan, K. (1995). The anthropocentricity of the English word(s) *back*. *Cognitive Linguistics*, 6, 11-31.
- Beck, S. (2005). There and back again: A semantic analysis. *Journal of Semantics*, 22(1), 3-51.
- Beck, S.; Berezovskaya, P. & Pflugfelder, K. (2009). The use of *again* in 19th-century English versus present-day English. *Syntax*, 12, 193-214.
- Cruse, D.A. (2011). *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics* (third edition). Oxford: Oxford University Press.
- Fabricius-Hansen, C. (2001). *Wi (e) der and again (st)*. *Audiat Vox Sapientiae. A Festschrift for Arnim von Stechow*, 52, 101-130.
- Gergel, R. & Beck, S. (te verschijnen). *Early Modern English Again - A Corpus Study and Semantic Analysis*.

- Haspelmath, M. (2003). The geometry of grammatical meaning: Semantic maps and cross-linguistic comparison. *The new psychology of language*, 2, 211-242.
- Lichtenberk, F. (1991). Semantic change and heterosemy in grammaticalization. *Language*, 67, 475-509
- Longman Dictionary of English Language and Culture (3rd edition). (2005). Harlow: Pearson Longman.
- Moyse-Faurie, C. (2012). The concept 'return' as a source of different developments in oceanic languages. *Oceanic Linguistics*, 51(1), 234-260
- Patel-Grosz, P. & Beck, S. (2013). Revisiting again: The view from Kutchi Gujarati. In Etxeberria, U., Falas, A., Irurtzun, A. & Leferman, B. (Eds.), *Proceedings of Sinn und Bedeutung 18* (pp. 303-321).
- Saeed, J.I. (2009). *Semantics* (third edition). Chichester: Wiley-Blackwell.
- Schöller, A. (2014). The Different Readings of Wieder and Again-An Experimental Investigation. *ESSLLI 2014 Student Session*, 121-239.
- Terug (n.d.). In *Dikke Van Dale Online*. Op 3 januari 2015 ontleend aan <http://www.vandale.nl>
- Zwarts, J. (te verschijnen). *Ways of Going 'Back': A Case Study in Spatial Direction*.
- Zwarts, J. (2014, 18 november). *MA Rotation* [PowerPoint]. Universiteit Utrecht: Utrecht.